

A SZEMÉTTÉLEP

Dánél Mónikának

*Nihil igitur mors est ad nos neque pertinet hilm,
quandoquidem natura animi mortalis habetur*

*In memoriam T. S. Eliot, Ezra Pound,
Weöres Sándor, Vas István e gli altri migliori fabbri*

I. A holtak sírbatétele

- Október, te legrohadtabb hónap, ki termelsz
Lyukas zászlót a meddő televényből, mixelvén
Szabadságot őrző emlékezést, s csak baszogatsz
5 Ólmos esőddel/botoddal ványadt gyökérzetet.
Pedig jó meleg lett nektek Kádár kuckójában,
Míg tarlótokat takarta síri hóvilág,
S ülő gumókkal hazajáró lelkünk etette.
Lepetélésként jött a nyár, bele a Balatába,
10 Felhőszakadással, Badacsonynak szík ligeténél
Mentünk ASAK-kal a napsütésbe, kis faludi házig,
Méregdrága zsírban tocsogó fogason fennakadva,
Idván rá a hegy szürke baráti levét, s fostuk órácskát a szót.
Fuck, I ain't no Murkn, I'm Magyar like my Jewish grandmother.
15 Meg amikor serdülők valánk, urambátyónál Tokorcson
Kimentünk hintázni, én beleszédültem Hugiba. Ó mondta: Lackó, Lackó,
Kapaszkodj. Belém, ne az Évibe. Mégis, zsupsz le Sopronnak, át a határon.
Bérci tetőn? Nem vagyok honn, az sem az én világom.
Éjjelin tévézek, narkó-pornó, télre lekopnék Floridába.
20
Mily gyökérzet kuplungozik, mily brácsák ágaznak
Kifelé ebből a kavicsos szemétdombból? Anyaszülte,
Ki hallgatózol, mint komenista a fűben, fingod sincs,
Mert száműzött törmelék a te képed, lesüt a telehold,
25 A kiszáradt juhar nem kínál árnyékszékkal, tücsök nem muzsikol,
S apadó kanadai kútból sem jó vízcsobogás. Csupán
A még-vörheny haza vár vissza panelos faluvégre,
Térj hát szépen be a nyáreste alá hol pacsirta szól,
S majd mutatok én neked olyat, hogy kicsattan a kukkolód:
30 Reggelinél E. Fehér, Moldova, Berecz haja szála se görbül,
Este feketéllő márciusban Sütő bal szeme világa buggyan ki elébed,
Marosszéki kerek erdőben szekus lakik, kidaloltatja nevét, akiét akarja
*Home is where one starts from. As we grow old
The world becomes stranger and stranger*

35

Years of living out in the cold
Waiting in vain for the Lone Ranger

Szál ibolyát adtál nékem lányka '55 április negyedikén

Évicának is neveztelek, később Ilonának

De amikor leballagtunk a Sághegyről a vasút felé

40 És éjjel $\frac{3}{4}$ 10-kor elkísértelek tejért Fintáékhoz

A tenyerem tele volt hegyes-bimbós kebleddel

És nem tudtam, hol vagyok, minden csupa orgonaillat volt,

Csendben hazasettenkedtem, anyámék régen aludtak,

That house that home are all gone under the wasteland.

45

A kicsi cigánynő New Yorkban nemcsak prostituált a 47. utcán

Két lyukkal az Edison Hotel mellett, hanem tenyéréből is jósolt.

Jer be fiúka, haptic, egy csöppet meg vagyok fázva,

Egy tízesért elmondom, mit tartogat számodra a jövődő.

50

Oké. Lássuk. Hm. Izé, egyelőre annyit mondanék, hogy

Sem gazdag nem leszel, sem híres, pedig mindkettőt megérdemelnéd.

De lépj beljebb a hátsó szobába ott a függönyön túl, látod?

Ha leperkálsz még húsz dolcsit akkor tételleg elmondom, amit akarsz.

Kártyából is, ez a lap itt a Bostoni Mágus, japarsze ismered, megfulladt.

55

N-e-e-m? Agyvérzés aszondod? Kár. Judit volt a szemefénye, tudtad?

Érdekes, nem találok az Akasztott Asszonyt. Mindegy.

De kristálygömböm is van, oszt gömbből mindjárt

A blúzom alatt van kettő, odabent megfoghatod lelkem,

Nem, nem muszáj, elég, ha lehúzd a slicced,

60

Oszt be is nyúlhatsz, juj felizgattál, csak úgy futkos bennem

A villanyáram, na gyere. Ne-e-m? Akkor eredj a jó édes anyádba,

Ne pocsékold a drága időmet egy szaros tízesért,

Megmondtam a konyhában, lőtúró se lesz belőled, ide a bököt.

65

Nem igaz ez a város,

(Melyik város az?) barnásszürke ködlepte téli hajnalon,

Hajlék- s hontalanok másnapos serege a Lánchídon át a Szent Lőrinc folyóba,

A Latorcán, a csurgó Óbecsén, ki hitte volna, hogy ennyi kinyiffant,

Belelőve a Dunába, a Donba, a Hernádba, Házsongárdból meg éppen kiásva,

70

Sóhajuk elszállt Abdán, Voronyezsbe, aztán Kistarcsának,

Recsk felé, Sztálingrád és Vorkuta kazamatáiba,

Váradnak, hol Szent László zsírba téve, és románnak lobog színe,

Mint Kolozsvárt a szemetesekukákon is Funér Gyuri ölti nyelvét Szobor Mátyásra.

Köztük meglátám, kit ismerék fent az árnyékvilágon: „Vitéz!” szólítám,

75

„Ott voltál velem a Kalifornia utcában meg a Gazbánya-dűlön,

Hiszed-é, hogy alig ötlábnyi holttetemed kivirágzik majd a szittya

Ősi föld ugarából? Lészen-e olvasója gnosztikus-fekete misédnek?

Vagy belefulladász a dudva-muharba, mint Siklós, Thinsz, Tűz Tamás, Cs. Szabó?

Mert nincs szűzi értsd álszent kritikus e rágott földön, ki vizslaként kikaparna,

80

No my friend, you (we) get no readers, you (we) are dead as a doornail!”

Groningen, Hollandia 2010. április 10–19.

■ A verszet érthetetlen, sőt értelmetlen T.S. Eliot *The Waste Land* (1922) című, Ezra Pound által végleges formát öltött költeményének ismerete nélkül, mely utóbbi annak alapszövege, *hypotexte*-je. Műfaját illetően az olyan meghatározások, mint paródia, travesztia, burleszk, karikatúra, persziflázs, utánzat, változat(ok) stb. elégtelenek, miként a fordítás megjelölés sem illik rá, legalábbis nem az olyan hűségre törekvő remeklések, mint Weöres Sándor *A puszta ország* (1958) vagy Vas István *Átokföldje* (1966) című műveinek értelmében. Melléjük/alájuk sorolható még Adrian G. Krudy olykor bravúros átültetése, *A kopár föld* (1998). *A szeméttel* egyik fordításra sem támaszkodik; célkitűzésem egyszerűen az volt, hogy „kiragadjam” a *Waste Land*-et (továbbiakban WL) Eliot et alii kezéből, szövegekörnyezetéből, idejét múlt termékenységmítoszokat „felfedező” tudományoskodásából, s azt át/felültessem, átjátsszam magyar történelmi, irodalmi, politikai vonatkozás- és utalásrendszerbe-rendszertelenségbe, de minden lehetséges esetben s módon kifordítva-forgatva. (Hasonló poétikai átültetés példájaként a hellenisztikus kortól kezdődőleg száz és ezer „ferdítés” lehetne említhető; számomra a magyar irodalomban különösen érdekes Hajnóczy Péter *A fűtő* című meghatározhatatlan műfajú novellája, amelyben a szerző felülírja, groteszk hatásmódokkal korszerűsíti/magyarítja Heinrich von Kleist *Michael Kohlhaas* című, 15. századi krónikákon alapuló krónikáját.) Egyedül a WL töredékes, önkényes, hol felismerhető, hol obskúrus idézetekből, áthallásokból összerakott kollázs-módszerét tartottam követhetőnek. Viszont tartalmilag ott, ahol Eliot szövege keresztény pietizmustól, hindu s buddhista aszkézistól, örömelv-szexualitás ellenességtől, múlt s jelen barbárságainak párhuzamosításától vagy éppen nosztalgikus elvágyódástól csöpög, igyekeztem az volt, hogy *A szeméttel* egyfajta epikureánus, ill. lókájatista (csárvákâ) pragmatikus anyagelvűség talaján álljon, elvetvén bármiféle túlvilág iránti reménykedést, transzcendens megváltást, ígérje bár azt hegyi vagy tűzbeszéd. A múlt veszteségeit nem lehet behozni: az idő lejár, az áldozat áldozat marad, hóhér s cinkosai kezéről semmilyen megbánás (vagy rendszerváltozás) nem mossa le a rá tapadt vért. A szövegből kiérezhető szándékolt erkölcsi-történelmi szemszög következetesen az elvándorolt, hazátlan vagy a megcsonkított hazán kívül rekedt, vissza vagy be nem fogadott írástudóé; nem a bent maradottaknak szánt vádirat, de nem is bocsánatkérés a választott (ránk mért) hontalanságért. (A WL maga is egy hasadt-többses tudatú amerikai emigránsból angol honpolgárrá sosem igazán átvedlett *poeta doctus universalis* szerzeménye.) *A szeméttel* haszna, ha egyáltalán van, a határban/on felejtett madárijesztőé, kopott s innét-onnét lopott tarka anyagból van összefércelve; figyelmeztet, s talán elijeszt; nem oszt igazságot, mert ahhoz sem pódiuma, sem joga nincs; eleve pofátlan, ha nem is arcrongált. Ezért lehet mesterségünk címere jellemzően kölcsönzött, s Collingwoodtól eredeztethető: „The only safe way to avoid error is to give up looking for the truth.” A csetlő-botló *bricoleur* tudat számára csak a nyelv kifürkészhetetlen útjai járhatóak, minden bennük-körülöttük leselkedő szófacsarás-láp, sehova nem vezető utalás-zsombék, neologizmus-ingovány ellenére, hiszen nincs tudat nyelv nélkül, míg a nyelv megvan tudat nélkül is. Mindez ellentmond a WL alapvető ethosának, metafizikai „üzenetének”, noha *A szeméttel* materialista-magyarosító eltulajdonításai nem (csupán) egyéni invenciók, hanem az írott nyelv természetéből fakadóan annak (egyik lehetséges, ez esetben kíméletlen) kihasználá-

lása. Ugyanakkor ez a szöveg-kalózkodás semmiképpen nem személyes, pláne nem személyeskedő: csakis így remélhetem, hogy a halhatatlan T.S. Eliot és Ezra Pound (a WL halhatatlan magyar költő-fordítótársaival egyetemben) e szokatlan tiszteletadás olvastán nem ejt könnyet sírjában, mindössze egy kicsit forog benne.¹

Cím: A választás megerősítéseként lásd F. Scott Fitzgerald *The Great Gatsby* (1925) című regénye 2. fejezetében a „desolate area of land” nyilvánvalóan a WL-re utaló leírását: „This is the valley of ashes—a fantastic farm where ashes grow like wheat into ridges and hills and grotesque gardens.../a/ solemn dumping ground.”

In memoriam: vö. WL, „For Ezra Pound, *il miglior fabbro.*”

I. A holtak sírbatétele

11. sor. ASAK: András Sándor Autonóm Köztársaság. Lásd András Sándor (1934–) amerikai költő, kritikus, radikális filozófus.
15. és kk. Eliot példáját követve az önéletrajzi részletekhez nem járul kommentár.
18. Petőfi, *Szeptember végén, Az Alföld.*
27. *Nyílik már a szarkaláb... visszavár a szép magyar hazád... (Nem várt vissza.)*
28. *Akácos út, ha végigmegyek rajtad én... ne hallja senki más (A pacsirta nem szólt.)*
30. E. Fehér (Pál), Moldova (György), Berecz (János) szovjet bértollnokok.
31. Feketéllő március: 1990 „fekete március”-ában történtek a magyarellenes atrocitások Marosvásárhelyen.
Sütő András (1927–2006), erdélyi író.
- 33-36. Vö. T.S. Eliot, *Four Quartets*, East Coker V.
36. Lone Ranger: az amerikai vadnyugat népszerű, álarcos megváltófigurája.
44. Vö. *Four Quartets*, II
54. Bostoni Mágus: Bakucz József (1929-1990), amerikai költő, misztikus halász-vadász.
55. Judit: Bakucz Józsefné Kemenczky Judit (1948–2011), magyar-amerikai költő, festő.
56. Akasztott Asszony: Tóth Ilona (1932–1957), magyar szigorló orvos, az 1956-os Forradalom mártírja. Lásd még *A szeméttelép* II. rész.
72. Vö. Pápai himnusz: Hol Szent Péter sírba téve / És Rómának dobog szíve...
73. Funér Gyuri: Funar Gheorghe (1949–) román politikus, Kolozsvár polgármester 1992–2004.
Mint Kolozsvárt a szemetesekukákon: Amikor 1998-ban Karátson Endrével és Németh Gáborral mint a Hollandiai Mikes Kelemen Kör küldöttségének tagja Erdélyben s így Kolozsvárt is jártam, saját szememmel láttam nemcsak a Mátyás király szobra körüli ásatásokat, hanem a román trikolórral kifestett padokat és szemetes ládákat is. Utóbbiakba nem kis kéjjel helyeztük el az egyik szomszéd kifőzdében elvitelre vásárolt s a téren éppen csak megkóstolt *varză à la Cluj* maradékát.
74. Vitéz: Vitéz (szül. Németh) György (1933–2009), kanadai költő, pszichológus.

¹Sírjában könnyet ejtő szerző, lásd Deleuze-nél: „Mon idéal, quand j'écris sur un auteur, ce serait de ne rien écrire, qui puisse l'affecter de tristesse, ou, s'il est mort, qui le fasse pleurer dans sa tombe...” Gilles Deleuze Claire Parnet: *Dialogues* (Paris: Flammarion, 1996) 142.

75. Kalifornia utca: California Street, Washington, D.C., AS lakása, lásd 11. sor.
Gazbánya-dűlő: Weedmine Road, Copake, New York. BJ háza, lásd 54. sor.
77. Lásd Vitéz György, *Missa agnostica*. Magyar Műhely, Párizs, 1975.
77. Dudva-muhar: lásd Ady, *A magyar ugaron*.
78. Siklós: Siklós István (1936–1991), angol költő.
Thinsz: Thinsz Géza (1934–1990), svéd költő.
Tűz Tamás: Tűz Tamás, szül. Makkó Lajos (1916–1992), kanadai költő.
Cs. Szabó: Cs. Szabó László (1905–1984), angol író, kritikus.

A szeméttelp további részei:

II. *Játszma mozisötétben*, vö. WL II, *A Game of Chess*

III. *Tűzre való beszéd*, vö. WL III, *The Fire Sermon*

IV. *Halál: agyvérzés*, vö. WL IV, *Death By Water*

V. *Amit a föld dübörgött*, vö. WL V, *What the Thunder Said*

Budapest, 2017. október 25.– november 6.

